

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Distr.: Opća
11. rujna 2024.

Izvornik: engleski

Odbor za ljudska prava

Zaključne primjedbe o četvrtom periodičnom izvješću Hrvatske**

1. Odbor je razmotrio četvrto periodično izvješće Hrvatske¹ na 4116. i 4117. sastanku², održanima 2. i 3. srpnja 2024. Na 4140. sastanku, održanome 18. srpnja 2024., usvojio je ove zaključne primjedbe.

A. Uvod

2. Odbor je zahvalan državi stranci što je prihvatila pojednostavnjeni postupak izvješćivanja i što je podnijela svoje četvrto periodično izvješće kao odgovor na popis pitanja prije izvješćivanja izrađen u okviru tog postupka.³ Izražava zahvalnost zbog mogućnosti obnove konstruktivnog dijaloga s visokim izaslanstvom države stranke o mjerama poduzetima tijekom izvještajnog razdoblja za provedbu odredaba Pakta. Odbor zahvaljuje državi stranci na usmenim odgovorima izaslanstva i na dodatnim informacijama koje su mu dostavljene u pisanom obliku.

B. Pozitivni aspekti

3. Odbor pozdravlja usvajanje sljedećih zakonodavnih, političkih i institucionalnih mjera države stranke:

- izmjena i dopuna Zakona o radu kojima se poslodavci obvezuju osigurati jednaku plaću za rad jednake vrijednosti iz 2023.;
- Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata iz 2021.;
- Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu iz 2019.;
- Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2018.;
- Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu iz 2015.;
- Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine;
- Nacionalnog plana za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine;

* Ponovno izdano iz tehničkih razloga 20. rujna 2024.

**Odbor ih je donio na 141. sjednici (1. – 23. srpnja 2024.).

¹ [CCPR/C/HRV/4](#).

² Vidjeti [CCPR/C/SR.4116](#) i [CCPR/C/SR.4117](#).

³ [CCPR/C/HRV/QPR/4](#).

- (h) Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027.;
 - (i) Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027.;
 - (j) Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2018. do 2021.;
 - (k) Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine;
 - (l) Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. godine;
 - (m) Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine;
 - (n) Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje;
4. Odbor pozdravlja činjenicu da je država stranka 2022. ratificirala Međunarodnu konvenciju o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka.

C. Ključna pitanja i preporuke

Provedba zaključnih primjedaba i stajališta Odbora

5. Odbor je zabrinut zbog nepostojanja nacionalnog mehanizma za koordinaciju i praćenje provedbe njegovih zaključnih primjedaba i stajališta o pojedinačnim komunikacijama (članak 2.).

6. **Država stranka trebala bi osigurati sustavnu provedbu zaključnih primjedaba i stajališta Odbora. U tu bi svrhu trebala ubrzati uspostavu posebnog mehanizma za koordinaciju i praćenje provedbe zaključnih primjedaba i stajališta tijela za praćenje provedbe ugovora o ljudskim pravima te utvrditi jasan i konkretan vremenski okvir za njegovu uspostavu.**

Diseminacija Pakta

7. Iako prima na znanje informacije koje je država stranka dostavila o edukaciji u području ljudskih prava za suce, državne odvjetnike i odvjetnike, Odbor je zabrinut jer se čini da ne postoji posebna edukacija o Paktu i njegovu prvom Fakultativnom protokolu za pravne stručnjake te zbog nedovoljne osviještenosti šire javnosti o Paktu i njegovu prvom Fakultativnom protokolu (članak 2.).

8. **Država stranka trebala bi sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima i državnim službenicima, uključujući policijske službenike, osigurati posebnu edukaciju o Paktu i njegovu prvom Fakultativnom protokolu. Država stranka također bi trebala poduzeti odgovarajuće mjere za podizanje svijesti šire javnosti o Paktu i njegovu prvom Fakultativnom protokolu, uključujući mogućnost podnošenja pritužaba pojedinaca Odboru, te prevesti i naširoko diseminirati zaključne primjedbe i stajališta Odbora.**

Mjere suzbijanja korupcije

9. Iako prima na znanje zakonodavni, institucionalni i politički okvir uspostavljen radi suzbijanja korupcije, uključujući Zakon o sprječavanju sukoba interesa donesen 2021. i Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti donesen 2022., Odbor je zabrinut zbog navodno nedosljedne primjene tog okvira, što dovodi do kontinuirane raširenosti korupcije, posebno u pogledu poduzeća u javnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom, među ostalim i na regionalnoj i lokalnoj razini. Iako prima na znanje statističke informacije o optužnicama i presudama povezanim s korupcijom, Odbor je zabrinut zbog malog broja kaznenih progona i osuđujućih presuda, posebno za kaznena djela korupcije na visokoj razini, prijavljenog nedostatka kapaciteta Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa i nedovoljne zaštite zviždača (članci 2. i 25.).

10. Država stranka trebala bi poduzeti sve potrebne mjere za jačanje provedbe i izvršavanja svojeg zakonodavnog i političkog okvira u području korupcije. Država stranka trebala bi osobito:

- a) poduzeti odgovarajuće mjere za jačanje i ubrzavanje istrage i kaznenog progona svih slučajeva korupcije, posebno onih koji uključuju visoke javne dužnosnike i političare, te osigurati da se počinitelji, ako budu proglašeni krivima, primjereno sankcioniraju i da žrtve dobiju potpunu odštetu;
- b) osigurati učinkovitu provedbu Zakona o sprječavanju sukoba interesa, posebno jačanjem kapaciteta Povjerenstva za odlučivanje o sukobu interesa, među ostalim osiguravanjem ljudskih, financijskih i tehničkih resursa potrebnih za provedbu sustavne i temeljite provjere imovinskih kartica i djelotvorno postupanje u slučaju nepoštovanja obveza izvješćivanja u skladu sa Zakonom;
- c) unaprijediti mjere izvršenja radi suzbijanja korupcije, među ostalim osiguravanjem učinkovitog oduzimanja nezakonito stečene dobiti od strane Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala;
- d) pružati učinkovitu edukaciju policijskih službenika, državnih odvjetnika i sudaca o otkrivanju, istrazi i kaznenom progonu korupcije i povezanih kaznenih djela;
- e) zajamčiti učinkovitu zaštitu zviždača, među ostalim ciljanom edukacijom poslodavaca i osoba koje imaju ulogu unutarnjeg kanala za prijavljivanje nepravilnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti prijavitelja nepravilnosti;
- f) osigurati učinkovitu provedbu Zakona o lobiranju, donesenog u ožujku 2024., kako bi se učinkovito uredila komunikacija između lobista i visokih javnih dužnosnika i političara;
- g) nastaviti s provedbom edukacija i kampanja za podizanje svijesti kako bi se javne dužnosnike, političare, poslovnu zajednicu i širu javnost informiralo o gospodarskim i socijalnim troškovima korupcije te mehanizmima uspostavljenima za njezino suzbijanje.

Odgovornost za kršenja ljudskih prava u prošlosti

11. Podsjećajući na svoje prethodne preporuke⁴ i uvažavajući izazove s kojima se država stranka suočava u pogledu suradnje sa susjednim zemljama, Odbor ponovno izražava zabrinutost zbog sporog napretka u istrazi i kaznenom progonu ratnih zločina počinjenih tijekom oružanog sukoba, kao i zbog izvješća koja ukazuju na kontinuiranu etničku pristranost u sudskim postupcima, posebno u pogledu odabira predmeta za kazneni progon. Iako pozdravlja donošenje Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata u 2021. godini, Odbor je zabrinut zbog izvješća u kojima se navode prestrogi zahtjevi u pogledu dokumentacije za dodjelu statusa žrtve i navodna etnička pristranost u njegovoj primjeni te zbog restriktivne i problematične provedbe Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja donesenog 2015. Odbor je i dalje zabrinut zbog poteškoća s kojima se suočavaju pojedinci koji preko sudova podnose zahtjev za naknadu štete od države stranke za kršenja ljudskih prava počinjena tijekom sukoba, uključujući prekomjeran teret dokazivanja, primjenu zastare i nametanje previsokih sudskih pristojbi osobama čiji su zahtjevi odbijeni (članci 2., 6., 7., 9. i 16.).

12. Država stranka trebala bi nastaviti i pojačati napore kako bi osigurala odgovornost za kršenja ljudskih prava u prošlosti, među ostalim:

- a) jačanjem suradnje s uredima tužitelja u susjednim zemljama i područjima kako bi se osigurao pronalazak i suđenje optuženicima;
- b) ubrzavanjem istrage, kaznenog progona i suđenja u svim predmetima, na temelju strategije utemeljene na načelu nediskriminacije, bez obzira na etničku pripadnost žrtve ili počinitelja, te osiguravanjem da se počinitelji, ako budu osuđeni, sankcioniraju na način koji je razmjern težini počinjenih djela;

⁴ CCPR/C/HRV/CO/3, stavak 11.

c) osiguravanjem da sve žrtve i njihove obitelji dobiju potpunu odštetu za povrede ljudskih prava, uključujući djela seksualnog nasilja, te usvajanjem, uz savjetovanje sa žrtvama i organizacijama civilnog društva, sveobuhvatne politike obeštećenja usmjerene na učinkovitu i sveobuhvatnu provedbu postojećeg pravnog okvira na nediskriminirajući način, među ostalim u pogledu kompenzacije, rehabilitacije, satisfakcije, restitucije i jamstava za neponavljanje;

d) uklanjanjem zastare za zahtjeve za obeštećenje, smanjenjem tereta dokazivanja, prestankom nametanja nerazmjernih pravnih troškova žrtvama čiji su zahtjevi odbijeni i pružanje pravne zaštite žrtvama kojima su takve mjere izrečene;

e) razmatranjem donošenja dodatnih mjera za rješavanje drugih dimenzija tranzicijskog pravosuđa kako bi se potaknulo pomirenje i osiguralo neponavljanje.

Nestale osobe

13. Iako pozdravlja korake koje je država stranka poduzela prema djelotvornijem pristupu rješavanju slučajeva nestalih osoba usmjerenome na žrtve, uključujući donošenje Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu i ratifikaciju Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, Odbor je i dalje zabrinut zbog sporog tempa potrage za približno 1400 osoba koje su nestale tijekom oružanog sukoba i pronalaženja posmrtnih ostataka približno 400 drugih osoba. Iako uvažava sudjelovanje države stranke u relevantnim inicijativama za suradnju u vezi s nestalim osobama na regionalnoj razini, Odbor izražava žaljenje zbog nedostatka sveobuhvatnih informacija o mjerama poduzetima za poticanje bilateralne suradnje sa susjednim zemljama u tom pogledu (članci 2., 6., 7., 9. i 16.).

14. Država stranka trebala bi:

a) dodatno pojačati postojeće napore za rješavanje svih preostalih slučajeva nestalih osoba, među ostalim osiguravanjem učinkovite provedbe Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu i osiguravanjem financijskih, tehničkih i ljudskih resursa potrebnih u tu svrhu;

b) poduzeti učinkovite korake za poticanje regionalne suradnje u potrazi za nestalim osobama i osigurati da se počinitelji prisilnih nestanaka privedu pravdi i, ako budu osuđeni, sankcioniraju na način koji je razmjern težini počinjenih djela.

Isključenost Roma

15. Iako uvažava korake koje je država stranka poduzela u okviru Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., Odbor podsjeća na svoje prethodne preporuke⁵ i ponovno izražava zabrinutost zbog *de facto* diskriminacije Roma. Odbor je posebno zabrinut zbog kontinuiranih izvješća o *de facto* segregaciji romske djece u obrazovnom sektoru te zbog niskih stopa upisa u predškolske ustanove i visokih stopa napuštanja školovanja na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini među djecom. Odbor je također zabrinut zbog *de facto* stambene segregacije i visokog postotka Roma koji žive u neformalnim naseljima s lošom kvalitetom stanovanja i vrlo ograničenim pristupom osnovnim uslugama, kao i zbog visoke razine nezaposlenosti i diskriminacije s kojima se Romi suočavaju u pogledu pristupa zapošljavanju (članci 2., 7., 26. i 27.).

16. Ponavljajući preporuke koje je 2023. donio Odbor za ukidanje rasne diskriminacije,⁶ država stranka trebala bi pojačati napore za suzbijanje *de facto* segregacije Roma u stanovanju i obrazovanju, smanjenje znatnih razlika u razini obrazovanja i stopi zaposlenosti među Romima u usporedbi s općom populacijom te osiguravanje nediskriminirajućeg pristupa odgovarajućem stanovanju i osnovnim uslugama.

⁵ Ibid., stavak 21.

⁶ CERD/C/HRV/CO/9-14, stavak 22.

Diskriminacija na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta

17. Odbor je zabrinut zbog ustrajnosti predrasuda, diskriminacije i zločina iz mržnje počinjenih protiv lezbijki, gej, biseksualnih i transrodnih osoba. Odbor je posebno zabrinut zbog izvješća u kojima se navodi da u nacionalnim strategijama, politikama i akcijskim planovima o diskriminaciji i rodnoj ravnopravnosti nedostaju ciljevi i posebne aktivnosti usmjerene na zabranu i sprječavanje diskriminacije, predrasuda i zločina iz mržnje protiv lezbijki, gej, biseksualnih i transrodnih osoba, da se transrodne osobe suočavaju s diskriminacijom i predrasudama u pristupu odgovarajućoj zdravstvenoj skrbi te da homoseksualna, biseksualna i transrodna djeca trpe diskriminaciju i uznemiravanje u obrazovnim ustanovama (članci 2., 7., 20., 24. i 26.).

18. Država stranka trebala bi:

a) **integrirati u nacionalne strategije, politike i akcijske planove o diskriminaciji i rodnoj ravnopravnosti ciljeve i aktivnosti koji su posebno usmjereni na borbu protiv diskriminacije, predrasuda i zločina iz mržnje s kojima se suočavaju lezbijke, gej, biseksualne i transrodne osobe te osigurati njihovo aktivno sudjelovanje u razvoju i provedbi takvih strategija, politika i planova;**

b) **osigurati transrodnim osobama pristup odgovarajućoj zdravstvenoj skrbi prilagođenoj njihovim potrebama, među ostalim pružanjem takve skrbi u okviru sustava obveznog zdravstvenog osiguranja;**

c) **učinkovito suzbijati diskriminaciju i uznemiravanje homoseksualne, biseksualne i transrodne djece u obrazovnim ustanovama, među ostalim osiguravanjem sustavne edukacije o zaštiti od diskriminacije za stručnjake koji rade s djecom i uvođenjem obvezne nastave o toleranciji, nediskriminaciji i raznolikosti u školske kurikulume.**

Govor mržnje i zločini iz mržnje

19. Iako pozdravlja donošenje revidiranog Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje 2021., kao i napore koje država stranka ulaže u jačanje edukacije u području kaznenog progona zločina iz mržnje, Odbor podsjeća na svoje prethodne preporuke⁷ i ponovno izražava zabrinutost zbog izvješća o kontinuiranoj raširenosti govora mržnje i zločina iz mržnje, posebno protiv pripadnika romske i srpske manjine, stranih državljana i lezbijki, gej, biseksualnih i transrodnih osoba. Odbor je zabrinut zbog raširenosti govora mržnje i povijesnog revizionizma u javnom diskursu u vezi s ratnim zločinima, na internetu i u tradicionalnim medijima, među ostalim i od strane političara i visokih dužnosnika. Odbor je također zabrinut zbog toga što se kažnjivi govor mržnje i nasilje motivirano mržnjom uglavnom procesuiraju kao prekršaji i stoga neodgovarajuće kažnjavaju, što je broj osuđujućih presuda malen i što se incidenti često ne prijavljuju zbog nedostatka povjerenja u odgovarajuća tijela kaznenog progona i pravosudna tijela (članci 2., 20., 26. i 27.).

20. **Država stranka trebala bi pojačati napore u borbi protiv govora mržnje i nasilja motiviranog mržnjom protiv manjina, posebno protiv pripadnika romske i srpske manjine, stranih državljana te lezbijki, gej, biseksualnih i transrodnih osoba, među ostalim:**

a) **osiguravanjem da se navodni zločini iz mržnje temeljito istraže i kazneno gone, da se počinitelji, ako budu osuđeni, kazne razmjerno težini kaznenog djela te da žrtve imaju pristup potpunoj naknadi štete;**

b) **intenzivnijim pružanjem posebne edukacije za policijske službenike, državne odvjetnike i suce o prepoznavanju i kaznenom progonu govora mržnje i povijesnog revizionizma te drugih oblika zločina iz mržnje;**

c) **poduzimanjem učinkovitih mjera za sprječavanje i javnu osudu govora mržnje i povijesnog revizionizma ratnih zločina, posebno od strane političara i javnih**

⁷ CCPR/C/HRV/CO/3, stavak 9.

dužnosnika, uključujući mjere kojima se osigurava prosljeđivanje točnih izvješća o povijesnim povredama ljudskih prava;

d) jačanjem mjera za suzbijanje raširenosti govora mržnje na internetu, u bliskoj suradnji s pružateljima internetskih usluga i platformama društvenih mreža te uz blisko savjetovanje sa skupinama koje su najviše pogođene govorom mržnje;

e) promicanjem poštovanja raznolikosti i podizanjem svijesti o zabrani zločina iz mržnje i kanalima za prijavljivanje takvih zločina, među ostalim putem kampanja za informiranje javnosti.

Ravnopravnost spolova

21. Podsjećajući⁸ na svoje prethodne preporuke, Odbor ponovno izražava zabrinutost zbog postojanosti stereotipa o položaju žena u društvu i sa zabrinutošću primjećuje da su žene i dalje nedovoljno zastupljene u javnom i političkom životu, kao i u privatnom sektoru, posebno na položajima na kojima se donose odluke. Odbor izražava žaljenje zbog nedostatka informacija dobivenih od državne stranke o provedbi članka 35. Zakona o ravnopravnosti spolova, kojim se izriču novčane kazne za liste kandidata političkih stranaka koji nisu u skladu s kvotom od 40 % za podzastupljeni spol (članci 2., 3. i 26.).

22. **Država stranka trebala bi poduzeti sve potrebne korake kako bi iskorijenila stereotipe o ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u društvu i obitelji te pojačati svoje napore za povećanje zastupljenosti žena u javnom i političkom životu te u privatnom sektoru, posebno na položajima na kojima se donose odluke. Država stranka trebala bi osobito:**

a) procijeniti učinkovitost sustava rodni kvota za liste kandidata političkih stranaka i razmotriti uvođenje strožih mjera kako bi se osigurao veći broj kandidatkinja na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini;

b) osigurati učinkovitu naplatu novčanih kazni izrečenih u skladu s člankom 35. Zakona o ravnopravnosti spolova za nepoštovanje rodni kvota na listama kandidata političkih stranaka i objavljivati informacije o izrečenim novčanim kaznama;

c) pomno pratiti provedbu odredbe Kodeksa korporativnog upravljanja kojom se nadzorni odbori obvezuju da svakih pet godina postave cilj za postotak članica upravnog i nadzornog odbora korporacije te razmotriti uvođenje strožih mjera u slučaju da postojeća odredba nema značajan učinak;

d) poduzeti odgovarajuće korake za rješavanje problema ustrajnih rodni stereotipa u medijima, među ostalim osiguravanjem da medijske kuće promiču pozitivne slike žena kao aktivnih sudionica u javnom i političkom životu;

Nasilje nad ženama

23. Odbor pozdravlja razne mjere koje je država stranka poduzela kako bi poboljšala svoj okvir za rješavanje problema nasilja nad ženama, uključujući niz zakonodavnih mjera kojima se predviđaju sveobuhvatnije definicije i strože sankcije, kao što je zahtjev da se rodno uvjetovano nasilje nad ženama smatra otegotnom okolnošću u svim kaznenim djelima nasilja. Međutim, Odbor je zabrinut zbog toga što se obiteljsko nasilje i dalje prvenstveno smatra izoliranim incidentima koji se procesuiraju kao prekršaji, što dovodi do blažih sankcija koje nemaju odvratajući učinak, te zbog toga što se zaštitne mjere za žrtve ne primjenjuju dosljedno ni na kaznenim ni na prekršajnim sudovima. Odbor je ozbiljno zabrinut zbog navoda o kontinuiranoj praksi „dvostrukih uhićenja” u kojima se i žrtve uhićuju i povremeno sankcioniraju zbog verbalnog vrijeđanja ili obrane. Odbor je zabrinut zbog izvješća u kojima se navodi da odgovarajuća pravna i psihološka pomoć žrtvama nije dostupna u svim dijelovima državnog područja države stranke te da financiranje organizacija civilnog društva koje pružaju takvu pomoć nije stabilno ili dostatno (članci 3., 6., 7. i 26.).

⁸ Ibid., stavak 14.

24. **Država stranka trebala bi:**

- a) **sustavno provoditi brze, nepristrane i učinkovite istrage kako bi se identificirali počinitelji nasilja nad ženama, podvrgnuti ih brzom kaznenom progonu i suđenju te ih, ako budu osuđeni, kazniti razmjerno težini kaznenog djela;**
- b) **ukinuti praksu „dvostrukih uhićenja” u slučajevima nasilja u obitelji;**
- c) **zajamčiti dosljednu primjenu zaštitnih mjera za žrtve rodno uvjetovanog nasilja, posebno naloga za zaštitu, i na kaznenim i na prekršajnim sudovima, te učinkovito izvršavanje takvih mjera;**
- d) **žrtvama i njihovim obiteljima osigurati djelotvorna i pristupačna sredstva pravne zaštite, među ostalim jačanjem dostupnosti i pristupačnosti pravne, socijalne i psihološke pomoći te stavljanjem na raspolaganje dostatnih i održivih financijskih sredstava organizacijama civilnog društva koje nude takvu pomoć;**
- e) **nastaviti i proširiti edukaciju službenika i dužnosnika, među ostalim sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i policijskih službenika, o prepoznavanju, kaznenom progonu i suđenju u slučajevima nasilja nad ženama te osigurati da se u praksi primjenjuje pristup usmjeren na žrtve;**
- f) **uspostaviti centralizirani sustav prikupljanja podataka o rodno uvjetovanom nasilju koji uključuje informacije o odnosu između žrtve i počinitelja.**

Dobrovoljni prekid trudnoće te spolna i reproduktivna prava

25. Odbor je zabrinut zbog toga što se žene i dalje suočavaju s preprekama u pristupu zakonitom i sigurnom pobačaju u državi stranci, uključujući financijske i geografske prepreke, posebno migrantice bez osobnih dokumenata i žene koje žive izvan gradskih sredina. Odbor sa zabrinutošću primjećuje znatan broj liječnika koji odbijaju obavljati usluge pobačaja na temelju priziva savjesti i povezani učinak na učinkovit pristup uslugama pobačaja. Odbor je zabrinut zbog navoda o stigmatizaciji žena koje traže usluge pobačaja, uskraćivanja odgovarajućih informacija ženama koje traže pobačaj i kršenja prava žena u području skrbi o reproduktivnom zdravlju, uključujući kršenje prava na potpuni i informirani pristanak za medicinske intervencije, uskraćivanje sredstava za ublažavanje boli te emocionalno i verbalno zlostavljanje (članci 6. i 7.).

26. **Imajući na umu stavak 8. Općeg komentara Odbora br. 36 (2018.) o pravu na život, država stranka trebala bi zajamčiti ravnopravan i učinkovit pristup sigurnom i zakonitom pobačaju za žene i djevojke na cijelom svojem državnom području, među ostalim za migrantice bez osobnih dokumenata i žene koje žive izvan gradskih sredina. Država stranka trebala bi osobito:**

- a) **poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurala da ostvarivanje prava na priziv savjesti ne ometa učinkovit i ravnopravan pristup žena i djevojaka povjerljivim, zakonitim i sigurnim uslugama pobačaja i skrbi nakon pobačaja, među ostalim prikupljanjem sveobuhvatnih podataka o uskraćivanju pristupa pobačaju i uslugama povezanim s pobačajem te praćenjem tog uskraćivanja;**
- b) **osigurati da su postupci pobačaja i skrbi nakon pobačaja obuhvaćeni sustavom obvezne zdravstvene skrbi i uspostaviti odgovarajuće mehanizme kako bi se ženama i djevojkama koje nisu obuhvaćene tim sustavom, uključujući migrantice bez osobnih dokumenata, osigurao pristup;**
- c) **poduzeti odgovarajuće mjere za suzbijanje stigmatizacije žena koje traže informacije i usluge povezane s pobačajem, među ostalim sustavnom edukacijom zdravstvenih djelatnika u području spolnog i reproduktivnog zdravlja i prava;**
- d) **osigurati brzu i učinkovitu istragu navodnih povreda prava žena u ustanovama za skrb o reproduktivnom zdravlju i kazneni progon počinitelja te, ako ih se proglasi krivima, sankcioniranje razmjerno težini kaznenog djela.**

Uvjeti istražnog zatvora

27. Odbor pozdravlja mjere koje je država stranka poduzela za poboljšanje materijalnih uvjeta istražnog zatvora, a posebno napore za rješavanje problema prenapučenosti. Međutim, Odbor je i dalje zabrinut zbog navoda o kontinuiranoj prenapučenosti, nedostatku stručnog medicinskog osoblja u nekim zatvorima i stalnih slučajeva nasilja među zatvorenicima (članak 10.).

28. **Država stranka trebala bi nastaviti poduzimati učinkovite mjere kako bi osigurala da su uvjeti istražnog zatvora u potpunosti u skladu s relevantnim međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele). Trebala bi osobito:**

- a) pojačati mjere za sprječavanje prenapučenosti, posebno širom primjenom mjera koje ne uključuju oduzimanje slobode kao alternative istražnom zatvoru i zatvorskim kaznama, kako je predviđeno Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih naroda za mjere koje ne uključuju oduzimanje slobode (Tokijska pravila);
- b) nastaviti ulagati napore u poboljšanje materijalnih uvjeta istražnog zatvora, među ostalim osiguravanjem dodjele odgovarajućeg prostora po zatvoreniku;
- c) osigurati pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi za zatvorenike u svim mjestima lišavanja slobode, među ostalim poduzimanjem odgovarajućih mjera za rješavanje problema nedostatka stručnog medicinskog osoblja u nekoliko zatvorskih ustanova;
- d) pojačati mjere za sprječavanje nasilja među zatvorenicima, među ostalim u ustanovama u kojima su smještene žene, brzo i učinkovito istražiti takvo nasilje te osigurati kazneni progon počinitelja i, ako budu osuđeni, izricanje sankcija razmjernih težini kaznenog djela.

Trgovanje ljudima

29. Odbor prima na znanje značajne mjere koje je država stranka poduzela kako bi riješila problem trgovanja ljudima, kao što su donošenje Protokola za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima 2017. i izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku kojima se žrtvama omogućuje da zatraže svjedočenje na daljinu. Međutim, zabrinut je zbog kontinuirane raširenosti trgovanja ljudima, malog broja osuđujućih presuda protiv počinitelja i malog broja žrtava koje su primile novčanu naknadu štete (članci 3., 7., 8. i 24.).

30. **Država stranka trebala bi pojačati napore za sustavnu identifikaciju, sprječavanje i suzbijanje trgovanja ljudima, posebno onima koji su izloženi povećanom riziku, kao što su djeca, posebno djeca bez pratnje i djeca odvojena od obitelji, pripadnici romske manjine, migranti, izbjeglice i tražitelji azila. Država stranka trebala bi osobito:**

- a) poboljšati preglede skupina izloženih povećanom riziku od trgovanja ljudima i identifikaciju potencijalnih žrtava, među ostalim sustavnom edukacijom osoblja zaduženog za graničnu kontrolu i osoblja koje radi u prihvatilištima za tražitelje azila i izbjeglice;
- b) osigurati da se svi slučajevi trgovanja ljudima temeljito istraže, da počinitelji, ako budu osuđeni, dobiju odgovarajuću i odvraćajuću kaznu te da žrtve budu informirane, na jeziku koji razumiju, o učinkovitim sredstvima pravne zaštite i pomoći te da imaju pristup istima, uključujući primanje naknade u kaznenim postupcima te usluge potpore rehabilitaciji i reintegraciji;
- c) nastaviti i proširiti edukaciju za odvjetnike, državne odvjetnike i suce o trgovanju ljudima, pravima žrtava i pristupima usmjerenima na žrtve;
- d) nastaviti i proširiti provedbu kampanja za podizanje svijesti o trgovanju ljudima za širu javnost, kao i ciljanih kampanja, primjerice za turistički i poslovni sektor.

Migranti, tražitelji azila i zabrana prisilnog udaljenja ili vraćanja

31. Odbor pozdravlja privremenu zaštitu koju država stranka pruža osobama koje bježe od sukoba u Ukrajini i kojima je potrebna međunarodna zaštita. Međutim, Odbor je zabrinut zbog izvješća o uskraćivanju pristupa državnom području države stranke i postupcima azila osobama koje nezakonito ulaze iz Bosne i Hercegovine i Srbije te o njihovu prisilnom vraćanju bez ikakve pojedinačne provjere njihovih zahtjeva ili potreba. Odbor je također zabrinut zbog navoda o prekomjernoj uporabi sile, nečovječnom i ponižavajućem postupanju, iznudi i krađi imovine od strane hrvatskog osoblja zaduženog za nadzor granica, posebno u kontekstu prisilnog vraćanja migranata i tražitelja azila na državno područje Srbije i Bosne i Hercegovine, te zbog vrlo ograničenih napora da se odgovorne osobe privedu pravdi (čl. 6., 7., 9., 13. i 24.).

32. Država stranka trebala bi osigurati djelotvoran pristup pravednom i učinkovitom postupku azila za sve osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita. Također bi trebalo osigurati da svi relevantni službenici, uključujući osoblje zaduženo za nadzor granica, prođu odgovarajuću edukaciju o međunarodnim standardima, među ostalim o načelu zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja i ljudskim pravima migranata, posebno djece, te da se svi navodi o prisilnom vraćanju i lošem postupanju na granicama brzo, temeljito i neovisno istraže, a počinitelji, ako ih se proglasi krivima, kazne razmjerno težini kaznenog djela.

Pravosuđe i pošteno suđenje

33. Odbor pozdravlja mjere koje je država stranka provela radi poboljšanja učinkovitosti pravosudnog sustava i smanjenja broja neriješenih predmeta, među ostalim izmjenama postupovnih propisa i uvođenjem tehnoloških rješenja. Međutim, Odbor je zabrinut zbog izvješća koja upućuju na nedostatak transparentnosti u vezi s imenovanjem članova Državnog sudbenog vijeća, kao i zbog mogućeg neopravdanog uplitanja u imenovanje, napredovanje, stegovnu odgovornost i razrješenje sudaca i državnih odvjetnika te ograničeno objavljivanje sudskih odluka. Zabrinut je i zbog dugotrajnosti sudskih postupaka i negativnog učinka toga na percepciju javnosti o neovisnosti pravosuđa. Iako pozdravlja nedavno povećanje dodijeljenih proračunskih sredstava za besplatnu pravnu pomoć, Odbor je i dalje zabrinut zbog toga što je pristup besplatnoj pravnoj pomoći i dalje problematičan, a izvješća ukazuju na nedovoljnu osviještenost javnosti o ovlaštenim pružateljima usluga besplatne pravne pomoći i kriterijima prihvatljivosti, nedovoljno i nepredvidivo financiranje pružatelja tih usluga te nepostojanje registriranih pružatelja primarne pravne pomoći u određenim dijelovima države stranke (članak 14.).

34. **Država stranka trebala bi:**

a) **povećati transparentnost odabira članova Državnog sudbenog vijeća i članova Državnoodvjetničkog vijeća te spriječiti svaku vrstu neopravdanog uplitanja drugih grana vlasti u imenovanje, napredovanje, stegovnu odgovornost i razrješenje sudaca i državnih odvjetnika;**

b) **sustavno objavljivati sudske odluke te ih učiniti lako dostupnima i pretraživima;**

c) **nastaviti i proširiti mjere usmjerene na skraćivanje sudskih postupaka i pozivanje sudaca, državnih odvjetnika i sudova na odgovornost, posebno za bilo koju vrstu povrede dužnosti ili neopravdana prekomjerna kašnjenja;**

d) **poduzeti odgovarajuće mjere za jačanje sustava besplatne pravne pomoći za sve osobe bez dostatnih sredstava, među ostalim osiguravanjem dostatnog i održivog financiranja organizacija koje pružaju usluge besplatne pravne pomoći, osiguravanjem dostupnosti kvalitetnih usluga pravne pomoći u svim dijelovima državnog područja države stranke te podizanjem svijesti javnosti o ovlaštenim pružateljima usluga i kriterijima prihvatljivosti.**

Sloboda savjesti i vjeroispovijesti

35. Odbor je zabrinut zbog navoda o uznemiravanju, govoru mržnje i vandalizmu usmjerenima protiv srpske pravoslavne i židovske manjine te zbog znatnog broja vjerski motiviranih slučajeva u službenim statističkim podacima o zločinima iz mržnje, uključujući one koji se procesuiraju kao prekršaji. Odbor izražava žaljenje zbog nedostatka detaljnih informacija od države stranke o statusu povrata oduzete imovine Srpskoj pravoslavnoj crkvi i Koordinaciji židovskih općina (članak 18.).

36. Država stranka trebala bi:

a) **učinkovito istražiti sve navode o uznemiravanju, govoru mržnje i vandalizmu usmjerenima protiv pripadnika srpske pravoslavne manjine i židovske manjine te osigurati da se počinitelji kazne razmjerno težini kaznenog djela i da se žrtvama osigura potpuna odšteta;**

b) **poduzeti učinkovite mjere kako bi se osigurala transparentnost u postupku povrata oduzete imovine Srpskoj pravoslavnoj crkvi i Koordinaciji židovskih općina, među ostalim prikupljanjem i objavljivanjem relevantnih podataka, te poduzeti proaktivne korake prema rješavanju nepodmirenih potraživanja.**

Sloboda izražavanja

37. Iako prima na znanje mjere koje je država stranka poduzela kako bi poboljšala sigurnost novinara pojačanom suradnjom s organizacijama koje predstavljaju novinare, Odbor je zabrinut zbog raširenosti zastrašivanja i, u nekim slučajevima, fizičkih napada na novinare te zbog nedostatka učinkovitog pravosudnog odgovora vlasti. Odbor je također zabrinut zbog kontinuirane kriminalizacije klevete, nejasnog i dvosmislenog formuliranja povezanih pojmova u Kaznenom zakonu i velike učestalosti strateških tužbi protiv novinara i njihovih urednika zbog navodne klevete, kojima se traži znatna naknada štete, a sve to obeshrabruje medije u objavljivanju ključnih informacija o pitanjima od javnog interesa i ima odvraćajući učinak na slobodu izražavanja. Odbor je zabrinut zbog izmjena i dopuna Kaznenog zakona iz siječnja 2024., kojima se uvodi novo kazneno djelo „Neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne radnje”, kažnjivo kaznom zatvora u trajanju do tri godine. Odbor je posebno zabrinut jer se čini da to kazneno djelo nije u skladu sa zakonodavstvom države stranke o zaštiti zviždača, budući da ne dopušta obranu na temelju javnog interesa za svakoga tko otkrije informacije, a nije novinar, čime se potencijalno ugrožavaju novinarski izvori (članci 6., 7. i 19.).

38. U skladu s člankom 19. Pakta i Općim komentárom Odbora br. 34 (2011.) o slobodi mišljenja i izražavanja, država stranka trebala bi:

a) **osigurati brzu, neovisnu i nepristranu istragu svih prijavljenih slučajeva kršenja slobode izražavanja, uključujući prijetnje i nasilne napade na novinare, kazneno goniti osumnjičene počinitelje, žurno im suditi i, ako ih se proglašuje krivima, kazniti ih razmjerno težini kaznenog djela te žrtvama osigurati odštetu;**

b) **osigurati učinkovitu provedbu okvira za prevenciju i odgovor radi promicanja sigurnosti novinara, uključujući sporazume koji su nedavno sklopljeni s organizacijama koje predstavljaju novinare;**

c) **razmotriti dekriminalizaciju klevete i, u najmanju ruku, ograničiti primjenu kaznenog prava na najteže slučajeve;**

d) **osigurati uspostavu zaštitnih mjera kako bi se spriječila upotreba strateških tužbi za klevetu radi sprječavanja ili ograničavanja djelovanja novinara, boraca za ljudska prava i medija te kako bi se obeshrabrilo objavljivanje ključnih informacija o pitanjima od javnog interesa;**

e) **uvesti ograničenja za moguću građansku odgovornost za štetu zbog klevete;**

f) **preispitati izmjene i dopune Kaznenog zakona iz siječnja 2024. kojima je uvedeno novo kazneno djelo „Neovlaštenog otkrivanja sadržaja izvidne ili dokazne**

radnje” kako bi se u svim slučajevima osigurala dostupnost obrane na temelju zaštite javnog interesa.

Osobe bez državljanstva

39. Iako priznaje znatno smanjenje broja osoba kojima prijeti opasnost od apatridnosti, djelomično kao rezultat dopiranja do zajednice i pravnog savjetovanja pogođenog stanovništva diljem zemlje, od kojih su mnogi naknadno uspjeli pribaviti dokaz o državljanstvu, Odbor je i dalje zabrinut zbog skromnog smanjenja broja osoba bez državljanstva, od kojih je samo mali broj službeno priznat kao osobe bez državljanstva. Odbor je zabrinut zbog nepostojanja pravnog okvira za utvrđivanje i rješavanje statusa osoba bez državljanstva ili osoba kojima prijeti opasnost od apatridnosti te zbog toga što se pojedinci bez državljanstva, posebno pripadnici romske manjinske skupine, suočavaju s poteškoćama u ispunjavanju uvjeta za dobivanje državljanstva zbog nedostatka osobnih identifikacijskih isprava, sredstava i pravne pomoći (članci 2., 24. i 26.).

40. Država stranka trebala bi poduzeti odgovarajuće mjere za olakšavanje pristupa državljanstvu osobama bez državljanstva, posebno pripadnicima romske manjine, među ostalim olakšavanjem pristupa identifikacijskim ispravama. Posebno bi trebala u potpunosti uskladiti nacionalno zakonodavstvo s Konvencijom o pravnom položaju osoba bez državljanstva i Konvencijom o smanjenju apatridnosti te uvesti postupak utvrđivanja apatridnosti radi utvrđivanja i rješavanja pitanja apatridnosti olakšavanjem pristupa državljanstvu osobama za koje se utvrdi da su apatridi.

Sudjelovanje u javnim poslovima

41. Odbor je zabrinut zbog vrlo niske razine zastupljenosti etničkih manjina u upravi, policiji i pravosuđu, posebno na položajima na kojima se donose odluke, unatoč odredbama članka 22. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina iz 2002., kojim se propisuje da nacionalne manjine moraju biti zastupljene u javnoj upravi i sudovima, uzimajući u obzir njihov ukupan udio u stanovništvu na lokalnoj razini, te je propisano pravo prednosti pod uvjetima utvrđenima Zakonom. Odbor je zabrinut zbog toga što se to pravo rijetko primjenjuje u praksi i što se čini da postojeći okvir nije učinkovit u povećanju zastupljenosti manjina u tim zanimanjima (članci 2. i 25. - 27.).

42. Država stranka trebala bi poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurala da osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama budu primjereno zastupljene u upravi, policiji i pravosuđu, među ostalim na položajima na kojima se donose odluke. Država stranka trebala bi osobito:

a) **donijeti dodatne posebne mjere za podizanje svijesti o mogućnostima zapošljavanja u tim zanimanjima među pripadnicima manjinskih skupina i poslodavcima te osigurati djelotvorne poticaje za prijavu i napredovanje stručnih kandidata;**

b) **poduzeti odgovarajuće korake kako bi se osiguralo da u postupcima zapošljavanja nema etničke pristranosti, među ostalim prikupljanjem, praćenjem i objavljivanjem podataka o zapošljavanju pripadnika nacionalnih manjina u tim zanimanjima.**

Prava manjina

43. S obzirom na svoje prethodne preporuke⁹ i uvažavajući različite mjere za osiguravanje dostupnosti obrazovanja na manjinskim jezicima i pismima, Odbor je i dalje zabrinut zbog toga što se pripadnici nacionalnih manjina suočavaju s problemima u ostvarivanju prava na uporabu vlastitog jezika. Odbor je posebno zabrinut da bi zbog demografskih promjena koje dovode do toga da manjine više ne dosežu potreban postotak stanovništva u određenim jedinicama lokalne samouprave, manjine mogle izgubiti ustavno pravo na službenu uporabu svojeg jezika i pisma u upravi, kao što je bio slučaj s pripadnicima srpske manjine u gradu Vukovaru 2022. (čl. 27.).

⁹ Ibid., stavak 22.

44. Država stranka trebala bi preispitati članak 12. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i drugo relevantno zakonodavstvo te poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurala da osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama mogu, zajedno s drugim članovima svoje skupine, u praksi koristiti svoj jezik i pismo, među ostalim kao službeni jezik uprave.

D. Diseminacija i daljnje postupanje

45. Država stranka trebala bi naširoko diseminirati Pakt, dva njegova fakultativna protokola, četvrto periodično izvješće države stranke i ove zaključne primjedbe, s ciljem podizanja svijesti o pravima sadržanima u Paktu među pravosudnim, zakonodavnim i upravnim tijelima, organizacijama civilnog društva i nevladinim organizacijama koje djeluju u zemlji i širom javnošću. Država stranka trebala bi osigurati da se periodično izvješće i ove zaključne primjedbe prevedu na službeni jezik države stranke.

46. U skladu s člankom 75. stavkom 1. Poslovnika Odbora od države stranke traži se da do 23. srpnja 2027. dostavi informacije o provedbi preporuka Odbora iz prethodno navedenih stavaka 10. (mjere suzbijanja korupcije), 12. (odgovornost za kršenja ljudskih prava u prošlosti) i 20. (govor mržnje i zločini iz mržnje).

47. U skladu s predvidljivim ciklusom preispitivanja Odbora država stranka primit će 2030. popis pitanja Odbora prije podnošenja petog periodičnog izvješća te se očekuje da će u roku od jedne godine dostaviti svoje odgovore, koji će činiti njezino peto periodično izvješće. Odbor traži od države stranke da se u pripremi izvješća u velikoj mjeri savjetuje s organizacijama civilnog društva i nevladinim organizacijama koje djeluju u zemlji. U skladu s rezolucijom Opće skupštine 68/268, ograničenje riječi za izvješće iznosi 21.200 riječi. Sljedeći konstruktivni dijalog s državnom strankom održat će se u Ženevi 2032.